

**Андріївська середня
загальноосвітня школа**

**Розвиток творчої дитини
через впровадження
самоосвітніх компетентностей
на уроках зарубіжної літератури**

с. Андріївка

2018рік

Автор: Писаренко Алла Володимирівна , вчитель російської мови та літератури, вищої категорії, вчитель методист

У збірці представлені матеріали для використання на уроках світової літератури з метою вироблення самостійності учнів. Розраховано на вчителів світової літератури.

Становлення в Україні якісно нової системи освіти здійснюється в умовах різкого загострення виховних проблем, посилення негативних явищ у шкільному середовищі. Як свідчать соціологічні та психолого – педагогічні дослідження , у значної частини молоді спостерігаються світоглядна індиферентність , пасивність , утрата ідеалів. Відбувається нехтування освітою , професійною кваліфікацією, значний спад інтересів учнів до культури мистецтва , літератури, духовних цінностей. Причини цього містяться в економічній нестабільності і духовному розладі сучасного українського суспільства, зниженні життєвого рівня переважної частини населення.

Зарубіжна література – унікальний предмет, оскільки надає змогу вчителеві не просто вчити , а ще й шукати разом з дітьми істини буття, виховувати людську душу, розкривати багатогранний потенціал особистості. Література допомагає учням визначити моральні орієнтири в житті. Урок літератури покликаний навчати дітей добра, милосердя, любові до людей. Арсенал сучасних методів і методик для цього досить різноманітний і невичерпний , усе залежить від творчої фантазії вчителя.

У процесі викладання зарубіжної літератури мною складено систему завдань для актуалізації опорних знань(літературна вікторина, тести, кросворди) та опорні схеми до художніх творів для учнів 5-9 класів. Пропоную увазі колег деякі з них.

Для мене в останні декілька років у роботі стали пріоритетними віра в успіх. Я оптиміст, вірю в себе, тому цього вчу учнів:

- об'єктивно оцінювати себе і свої можливості;
- будь відкритим і готовим до зустрічі з невідомим;
- вір в майбутнє, в успіх;
- створюй нові ідеї, долай життєві перешкоди;
- прагни бачити у всьому добрі, світлі сторони.

Ці настанови мають на меті сформувати позитивну мотивацію учнів до пізнавальної діяльності , потребу у самопізнанні, самовдосконаленні, у межах соціокультурних і моральних цінностей; озброїти учнів механізмами адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, необхідними для створення самобутньої сучасної людини, здатної вести конструктивний діалог з іншими людьми, природою, культурою та цивілізацією в цілому.

Автор

Розвиток творчої особистості дитини

У процесі викладання зарубіжної літератури мною складено систему завдань для актуалізації самоосвітніх компетентностей.

Ось окремі з них.

1. Прийом « Голоси літературних героїв»

На уроках виразного читання примушую імітувати голоси героїв художніх творів.

2. Прийом « Я диктор»

На уроці відводжу декілька хвилин на виразне читання , звертаючи при цьому увагу на темп , силу голосу, його тональність. Ці чинники розкривають почуття та думки персонажів (особливо при читанні діалогів).

3. Прийом « Розповідь літературного героя»

Уявляють себе у ролі будь –якого героя і розповідають про «себе» так, щоб приємно було слухати всім. Цей прийом розвиває емоційний світ дитини.

4. Прийом « Живі малюнки»

Цей прийом зацікавлює дітей, спонукає працювати всіх. Учні словесно « змальовують»епізоди з твору.

5. Прийом « Художник»

Вчитель читає портрети героїв, учні відгадують про кого йде мова. Цей прийом розвиває увагу.

6. Прийом « Вибір ілюстрації»

Діти вдома малюють ілюстрації до твору. На уроці вибираються ті, які відповідають авторському опису. Цей прийом зорієнтовує учнів на своєрідний підхід до життя письменника, особливості його світосприйняття.

7. Прийом « Ліворуч та праворуч»

Обери правильну відповідь.

Ліворуч

Праворуч

А)

А)

Б)

Б)

Цей прийом розвиває спостережливість, мислення.

8. Прийом « Виправ помилку»

Виправте помилки у твердженнях.....

Цей прийом привчає дітей бути уважними при читанні творів вдома.

9. Прийом « Незакінчені речення»

Визначити тему . Один починає, а інший учень продовжує.

Цей прийом надає учням можливість ґрунтовно висловити власні судження , порівняти з іншими висловлюваннями. Вчить говорити коротко, але по суті.

10. Прийом «Прес»

- викладіть свою думку: « Я вважаю,що.....»
- поясніть причину появи цієї думки: « Тому, що.....»
- наведіть аргументи на підтримку вашої позиції: « Наприклад.....»
- зробіть висновки: « Таким чином.....»

Цей прийом допомагає учням виробити свої аргументи, вимагає чіткості сформування думок.

11. Прийом « Анкетування»

7 клас « Тарас Бульба»

Чи вважаєте себе патріотом

Так Ні

Чи можна виявити патріотизм у повсякденному житті

Так Ні

Хто з героїв повісті є справжній патріот

Тарас Остап Андрій

Чи виправдовуєте ви зраду

Так Ні

Цей прийом перевіряє знання учнів і оцінює процес навчання.

При проведенні будь – якого прийому даю учням поради.

Як розвинути увагу

1. Привчайте себе уважно працювати в найрізноманітніших умовах і навіть у шумній відволікаючій обстановці. Треба намагатися не помічати того, що заважає роботі.
2. Систематично вправляйтеся в одночасному спостереженні декількох об'єктів. Робити це треба так, щоб загальне сприйняття кожного об'єкта збереглося досить добре, і в той же час увагу потрібно концентрувати на головному, виділяючи його із другорядного.
3. Тренуйтеся у переключенні уваги. Ці тренування повинні йти за трьома напрямками:
 - швидко переключати увагу з об'єкта на об'єкт;
 - виділяти найважливіші об'єкти за рахунок другорядних;
 - змінювати порядок переключення.
4. Розвивайте в себе вольові якості – це сприяє й розвитку стійкості уваги. Змушуйте себе зосереджувати навіть тоді, коли цього робити не хочеться. Частіше додержуйтеся принципу « треба», а не «хочу». Починайте роботу з важкого і нецікавого , намагайтеся виконувати ті справи, які хочеться відкласти на потім. Чергуйте легкі й важкі справи, цікаві й нецікаві.
5. Частіше вдавайтеся до різних ігор: шахів, головоломок, спортивних ігор. Самі по собі вони не розвивають увагу. Це створює з їх допомогою ваше прагнення.

Деякі умови успішного

запам'ятовування

1. Важливою умовою того, щоб навчальний матеріал запам'ятовувався швидко й надовго, є наявність інтересу до того, що запам'ятовуєш, і уваги в процесі засвоєння і відтворення матеріалу.
2. Велике значення для запам'ятовування мають почуття. Усе, що пов'язане з радістю, сумом, гнівом, як правило, запам'ятовується краще, ніж те, до чого людина ставиться байдуже.
3. Важливою умовою гарного запам'ятовування є розуміння того, що треба засвоїти.
4. Дуже важливо також поставити перед собою завдання – міцно і надовго засвоїти.
5. Велике значення для засвоєння навчального матеріалу має поєднання запам'ятовування з діяльністю людини, що вимагає мислення, активності.
6. Наявність знань з того навчального предмета, з якого засвоюється матеріал, також є сприятливою умовою для запам'ятовування, тому при цьому нове легше й ґрунтовніше пов'язується з тим, що вже відомо.
7. Необхідно пам'ятати, що запам'ятовування – це робота іноді нелегка, тому важливою умовою засвоєння навчального матеріалу є наполегливість, завзятість у роботі, вміння не кидати її на середині, а домагатися повного й міцного запам'ятовування. Це – вольові якості, без яких неможлива серйозна розумова робота.
8. Зрідка використовуйте мнемотехніку – штучні прийоми полегшуючого запам'ятовування.

Як розвивати уяву

1. Уява розвивається під час читання книг. Особливо цьому сприяє опис природи, зовнішності персонажа, тому ці уривки необхідно уважно читати для розвитку відтворюючої уяви.
2. Уважається, що школою відтворюючої уяви є вивчення географічних карт, вміння подорожувати картою та уявляти різні місця сприяє розвитку цієї психічної якості.
3. Розвитку уяви також сприяє технічна творчість, винахідницька діяльність.
4. Для розвитку уяви важливий життєвий досвід і широке коло знань.
5. Уява розвивається в різних видах діяльності: у процесі творення казок, віршів, малювання, ліплення; під час відгадування загадок.

На уроках прагну виховати людину з багатогранними інтересами , запитами, прагненнями . **З цією метою скала для себе інтелектуальний портрет учня. Ось він.**

Пізнавальна сфера		
Характеристики	Визначення	Де і як виявляється
Оригінальність мислення	Здатність висувати нові , несподівані ідеї , що відрізняються від широко відомих , загальноприйнятих , банальних	Виявляється в поведінці дитини, у спілкуванні з однолітками і дорослими, у всіх видах діяльності, тематиці малюнків, творів, читанні літератури.
Гнучкість мислення	Здатність швидко й легко знаходити стратегії вирішення , встановлювати асоціативні зв'язки і переходити від явищ одного класу до інших , часто далеких за змістом	Виявляється в умінні знаходити альтернативні стратегії вирішення проблем, оперативно змінювати напрямки пошуку вирішення проблеми.
Швидкість мислення	Звичайно розглядається як здатність до генерування великого числа ідей	Виявляється і може оцінюватися за кількістю варіантів вирішення різноманітних проблем і продуктів діяльності(проекти, малюнки, твори).
Здатність до аналізу і синтезу	Аналіз – лінійна, послідовна, логічно тонка обробка інформації, що пропонує її розкладання на складові. Синтез – синхронізація, об'єднання в єдину структуру	При вирішенні логічних задач і проблем, може виявлена практично у будь –якому виді діяльності дитини.
Класифікація	Психічні процеси , що мають вирішальне значення для конструювання нової інформації і допускають об'єднання в єдину	Виявляється , крім спеціальних логічних задач, у всіляких видах діяльності дитини(колекціонування, систематизація

	структуру	матеріалів, що добуваються)
Висока концентрація уваги	Високий ступінь заглибленості в задачу й можливості успішного « налаштування» на сприйняття інформації щодо обраної мети	У схильності до складних і порівняно довгострокових занять .
Пам'ять	Здатність дитини запам'ятовувати факти , події , абстрактні символи, різні знаки. Перевага – оперативно витягти з пам'яті потрібну інформацію.	Вияв різних видів пам'яті(виявляється в процесі спілкування з дитиною).
Захопленість змістом задачі	Стимулюється не почуттям обов'язку , не прагненням одержати винагороду, перемогти в конкурсі, а , насамперед,- інтересом до змісту.	У діяльності, поведінці дитини.
Перфекціонізм	Прагнення доводити результати будь –якої своєї діяльності до відповідності найвищим вимогам.	У різних видах діяльності виражається в завязаному прагненні працювати відповідно до найвищих особистих стандартів.
Соціальна автономність	Здатність і прагнення протистояти думці більшості.	У готовності відстоювати свою точку зору, навіть, якщо вона протистоїть думці більшості у прагненні діяти нетрадиційно.
Лідерство	Домінування в міжособистісних стосунках, в іграх і спільних справах. Іноді є результатом інтелектуальної переваги.	У спілкуванні .
Змагальність	Схильність до конкурентних форм взаємодії.	У схильності або небажанні брати участь у діяльності, що

		передбачає конкурентні форми взаємодії.
Широта інтересів	Великі можливості , універсалізм, основа різноманітного досвіду.	У прагненні займатися найрізноманітнішими ,не схожими між собою видами діяльності, в бажанні спробувати свої сили у різних сферах.
Гумор	Свідчення обдарованості і психологічного захисту.	У всіх сферах життєдіяльності.

Для розвитку самоосвітніх компетентностей на уроках зарубіжної літератури використовую літературні вікторини. Ось деякі з них.

5 клас

Марк Твен « Пригоди Тома Сойєра»

1. Як звали головного героя повісті? (Том Сойєр)
2. Кому Марк Твен присвятив свою книгу? (Дружині).
3. Що робив Том, коли його шукала тітка Поллі?(Їв варення).
4. Сід –це...(двоюрідний брат Тома)
5. Як тітка Поллі покарала Тома? (Змусила фарбувати паркан).
6. Одним хлоп'ячим військом командував Том , а іншим його приятель...(Джо Гар пер).
7. Яку пору доби Том ненавидів у вихідні ? (Ранок).
8. Яка частина доби найкраща для пригод? (Ніч).
9. Назвіть імя зразкового хлопчика.(Віллі).
10. Який день тижня Том не любив найбільше? (Понеділок, бо цього дня починалися шкільні тортури).
11. Найкраща річ для виведення бородавок, на думку Гека, - це...(здохлий кіт)
12. Як звали Кохану Незнайомку? (Беркі Тетчер)

8 клас

Вільям Шекспір «Гамлет»

1. Як Клавдій убив батька Гамлета? (Влив у вухо сік блекоти).
2. Як звали матір Гамлета? (Гертруда).
3. Кому належать слова:
«...стислість – розуму душа,
А велемовність – убрання квітчасте».(Полонію).
4. « Данія –тюрма» Кому належать ці слова? (Гамлету).
5. Як Гамлет задумав викрити Клавдія? (За допомогою акторів та вистави).
6. Кого побачили вартові й Горацио?(Привида батька Гамлета).
7. Що вони вирішили зробити? (Розповісти Гамлету).
8. Кому осудчувався в коханні Гамлет? (Офелії).
9. Про що просить привид батька Гамлета молодого принца? (Помститися).
10. Батько просить Офелію ... (не вірити клятвам принца Гамлета).
11. Що Гамлет запропонував запропонував зробити Афелії?(Йти в черниці).
12. Яку назву мала п'єса , що її показували актори? (« Мишоловка»).

У старших класах прагну використовувати вікторини « Чи знаєш ти творчість письменника»:

9 клас

М.В.Гоголь

1. Чий це портрет... (з різних творів)
2. Хто написав оперу « Майська ніч»
3. Кому з персонажів належать слова ... (з різних творів)
4. Кого покинув ніс.
5. Назвіть головного героя твору...
6. Хто з художників був першим, що ілюстрував « Мертві душі»

Використовую в роботі різні види творчих завдань, щоб виконати два головних завдання :

- допомогти дітям осягнути літературний твір і пов'язані з ним життєві цінності та засвоїти спроби художнього пізнання.

10 клас

Ф.Стендаль « Червоне і чорне»

В умовах становлення громадянського суспільства відбувається радикальне оновлення змісту, форм і методів літературної освіти школярів. Перед учителем виникає необхідність урахування змістового й формального аспектів навчання та виховання.

Оскільки технологія самоосвітнього навчання зорієнтована переважно на учнів, а не лише на предмет вивчення, актуалізується їх особистісний потенціал, а також рівень педагогічної майстерності вчителя, специфіка дидактичної мети.

Це дає можливість учителю зосередитися на структурі навчальної діяльності, тісно пов'язавши розумові здібності учнів з відповідними складниками твору, орієнтуючись на його цілісне сприйняття й особистісне засвоєння. Виникає можливість позбавитися випадковості у навчальних діях.

Варіанти творчих завдань.

1. Робота з філософським словником.(янсенізм, єзуїти).
2. Робота з тлумачним словником. (лицемірство, дипломатія).
3. Робота над складанням схеми « Життєвий шлях Жюльєна Сореля»
4. Дослідження соціальних прошарків Франції початку 19 ст.
5. Дослідження боротьби політичних угруповань Франції початку 19 ст.
6. Скласти анкету « Чи здатен я(ти) на щире почуття?»
7. Добрати ілюстративний матеріал до подій роману.
8. Виконати малюнки « Вічний трикутник», « Закохані».
9. Роздум « Чому кохання має два крила?»
- 10.Робота з версіями кольорової символіки роману.
- 11.Роздум « Вплив червоного та чорного кольорів на душевний стан людини».
- 12.Доповідь « Символіка кольорів у літературі та мистецтві».
13. Створення малюнків « Червоне і чорне».
- 14.Анкетування учнів « Моє ставлення до життя».
15. Таблиця –розгортка « Соціальні прошарки Франції початку 19 ст.
- 16.Схема – гра « Політичні ігри та пристрасті»
- 17.Діалог « Чи можна вважати слова дипломат і лицемір синонімами?»